

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
DEPARTAMENT DE CIÈNCIA POLÍTICA

POLÍTICA INTERNACIONAL
Prof. Jesús M. RODÉS

P R O G R A M A

RELACIONS INTERNACIONALS

CURS 1983/84

- INTRODUCCIÓ A LA TEORIA DE LA POLÍTICA INTERNACIONAL. LA POLÍTICA INTERNACIONAL CONTEMPORÀNIA.

1. L'estudi de la Política Internacional: Conceptes bàsics. La Política Internacional com a objecte específic de la Ciència Política. El marc de referència interdisciplinar.
2. Política Exterior i Política Interior.
3. El medi internacional. L'anàlisi factorial: les aproximacions geogràfica, demogràfica, tecnològica, ideològica i econòmica.
4. Els actors de la Política Internacional. Els Estats: l'estudi de la política estrangera. Les organitzacions interestatals. Les forces transnacionals: Els organismes internacionals no governamentals. L'opinió pública internacional. Les empreses transnacionals. El paper de l'individu en la política internacional.
5. La noció de temps en Història i en Ciència Política. Sistema i models en política internacional: Del sistema d'equilibri de poders al sistema bipolar feble.

- CONFLICTES INTERIMPERIALISTES I RECURS A LA GUERRA GENERALITZADA.

1. El concepte d'imperialisme.
2. Causes i característiques de la I guerra mundial.
3. Guerra i Revolució. La política exterior a les potències durant la guerra. L'impacte de la Revolució Soviètica en la política internacional. La doctrina leniniana sobre la pau. El Tractat de Brest-Litovsk (1918). La qüestió de les fronteres de la Rússia Soviètica. La revolució a l'Europa Central: Alemanya, Hongria. La reacció dels governs occidentals. Aïllament i intervenció: la política del "cordó sanitari"

i el seu fracàs.

4. Les conseqüències de la guerra. Els Tractats de Pau i els reajustaments territorials. El nou mapa polític europeu: el principi de les nacionalitats i els nous estats. Les conseqüències econòmiques: Alemanya, la qüestió de les reparacions.

- EL SISTEMA DE VERSALLES, INTENT DE CONSTRUCCIÓ D'UN SISTEMA INTERNACIONAL.

1. La Societat de Nacions. Antecedents: les Conferències de La Haia (1899, 1907). El "wilsonisme".
2. El Pacte de la Societat de Nacions. Organització i funcionament. Colonialisme i societat internacional: el règim de mandats.
3. La recerca d'una estratègia global: La seguretat col·lectiva i el desarmament. La seguretat col·lectiva en el marc de la Societat de Nacions: El Protocol de Ginebra (1924). Els acords intergovernamentals: El pacte Briand-Kellog (1928). Limitació d'armaments i desarmament. Les propostes de la Societat de Nacions. La Conferència de Desarmament i el seu fracàs.

- CRISI ECONÒMICA I DESEQUILIBRI INTERNACIONAL

1. La qüestió de les reparacions i els projectes de reconstrucció econòmica d'Europa. El problema del Ruhr. Els plans Dawes (1924) i Young (1929).
2. Els Acords de Locarno (1925).
3. El reconeixement internacional de la Unió Soviètica. Del Tractat de Rapallo a l'ingrés en la Societat de Nacions.

4. Les internacionals obreres i la política internacional. La qüestió colonial. L'enfrontament ideològic: del "socialfeixisme" a la formació dels Fronts Populars.
5. Els Estats Units entre aïllacionisme i intervenció. Crisi econòmica i crisi política (1929). La debilitat de les democràcies liberals. El "new deal".

- L'ASCENS DELS FEIXISMES

1. Reivindicació teòrica de la violència com a estri fonamental de la política exterior. El model italià. La recerca de l'espai colonial. El nazisme. Nacionalisme i "lebensraum". La construcció del III Reich. La política de "anschluss" i la reacció de les potències. El rearmament alemany. Els feixismes a l'Europa Central i Oriental. La guerra civil espanyola i les seves repercussions internacionals. La No-intervenció i les seves violacions. Incapacitat diplomàtica de la Societat de Nacions.
2. Democràcies occidentals i nazi-feixisme: l'estratègia de l'"apaivagament". L'eix Roma - Berlín. La "gran Alemanya" i la política austríaca: l'ocupació. La qüestió dels Sudetes. La lectura nazi del principi d'autodeterminació dels pobles. Els pactes internacionals entorn a la seguretat txecoslovaca. Les garanties internacionals. La conferència de Munich i l'ocupació i el desmembrament de Txecoslovàquia. Dantzig i l'ocupació de Polònia.

- LA II GUERRA MUNDIAL

El "nou ordre europeu". Ocupació i Resistència. La Unió Soviètica i les democràcies occidentals davant la guerra. El pacte germano-soviètic i les seves conseqüències. La generalització del conflicte: l'atac nipó a Pearl Harbour i l'entrada en guerra

dels Estats Units. L'economia de guerra nord-americana. L'agressió nazi a la Unió Soviètica. La consolidació de les aliances. Els principis ideològics: La "Carta de l'Atlàntic". El "segon front". Les previsions sobre la reestructuració del món en acabar la guerra. Les Conferències Interaliades: Teheran, El Caire, Ialta. La qüestió italiana a la caiguda del feixisme. Àrees d'influència dels aliats i projectes de divisió d'Alemanya. L'impacte de l'arma atòmica i l'acabament del conflicte. La rendició del Japó.

- LA POSTGUERRA

1. Ocupació quadripartita d'Alemanya. El cas de Berlín. La modificació de les fronteres europees i el problema dels desplaçats. La "debacle" econòmica a Centroeuropa. Els desacords polítics entre els ocupants. Nuremberg. Els nous règims de l'Europa oriental. El model de les "democràcies populars". El cas iugoslau. La reconstrucció de l'Europa occidental. Els governs de concentració: Itàlia, França, Bèlgica. La victòria electoral del laborisme britànic.
2. Els moviments d'alliberament nacional a Àsia. La decadència de l'Imperi Britànic: Índia, Pakistà, Birmània. La fi del colonialisme neerlandès: Indonèsia (1949). La revolució xinesa i el naixement de la República Popular (1948). El conflicte del Tibet (1950).

- EL SISTEMA DE NACIONS UNIDES, UN NOU ORDRE INTERNACIONAL

La guerra contra el feixisme i les bases teòriques del sistema: de la Declaració Interaliada del 1941 als acords de Dumbarton Oaks (1944). La Conferència de San Francisco. La Carta de les Nacions Unides. L'esperit de la Carta. Nacions Unides i oligopoli decisor: el Consell de Seguretat i el dret de veto. Els organismes de Nacions Unides i llur funcionament. Els organís-

mes especialitzats.

- LA GUERRA FREDA

1. Els orígens de la guerra freda. La "doctrina Truman" i l'establiment de l'àrea d'hegemonia nord-americana. El "plà Marshall" i la remodelació política i econòmica de l'Europa occidental. Establiment i consolidació dels blocs. La construcció del sistema d'interdependència a l'Europa de l'Est. El Kominform.

2. Els blocs militars. El pacte de Brussel·les (1948) i el debat sobre la defensa europeu-occidental. El Tractat de l'Atlàntic Nord (1949). La resposta soviètica: de les protestes diplomàtiques fins a la signatura del Tractat de Varsòvia (1955).

Les institucions polítiques i militars del Tractat de l'Atlàntic Nord.

Les institucions polítiques i militars del Tractat de Varsòvia.

3. Conflictes i resolució de conflictes durant la guerra freda. El cas coreà i la seva internacionalització. El paper de les Nacions Unides. Les intervencions xinesa i nord-americana. Armistici i divisió del país. La guerra d'Indoxina. La Conferència de Ginebra (1954). El cas laosià.

La creació de l'Estat d'Israel (1948) i el conflicte arabo-israelià.

Petroli i hegemonia: el cas de l'Iran.

- DESCOLONITZACIÓ, INDEPENDÈNCIA, NO-ALINIAMENT

1. El continent africà. Les colònies britàniques (Ghana, Tanzània, Rhodèsia). Les colònies franceses (Guinea, Senegal, Algèria). El conflicte del Congo. Les colònies portugueses i la lluita armada. Els nous Estats independents, la dependència econòmica i la dependència política. La creació de l'OUA.

2. Neutralisme i no-aliniament. La neutralitat activa. La Conferència Afro-asiàtica de Bandoung. Les polítiques tercermundistes: Egipte, Índia, Indonèsia i Xina. La Conferència de Belgrad (1961) i el naixement del moviment de països no-aliniats. L'influència iugoslava. La Conferència d'Alger (1973) i l'exigència d'un Nou Ordre Econòmic Internacional. Evolució i perspectives del moviment de països no-aliniats.

- LA COEXISTÈNCIA PACÍFICA

1. El Tractat xinès-hindú de 1954 i els cinc principis de la coexistència pacífica. La herència leniniana en la formulació soviètica del concepte. Coexistència o compromís entre les grans potències? La "dèmarche" xinesa i les crítiques tercermundistes. La coexistència pacífica en la pràctica de les Nacions Unides. La distinció, especificitat de la política nord-americana.
2. La solució dels problemes derivats de la II guerra mundial. El Tractat d'Estat d'Àustria (1955) i les peculiaritats de la neutralitat austríaca. La normalització internacional del Japó (1956).

L'"Ostpolitik" i la normalització de les relacions amb l'Est. El Tractat germano-soviètic (1970). La qüestió de les fronteres de Polònia: El Tractat germano-polonès (1970).

L'acord quadripartit sobre Berlín-Oest (1971). el Tractat de bases sobre les relacions RFA/RDA (1972). El Tractat germano-txecoslovac (1973).

3. Conflictes "locals" i coexistència pacífica. El cas de Suez (1956) i la persistència del conflicte arabo-israelià.
4. Desestalinització i conflicte a l'Europa de l'Est. Berlín, Polònia, Hongria (1956). Funcions i disfuncions del Tractat

de Varsòvia: la intervenció a Txecoslovaquia (1968). La "comunitat socialista d'estats" i el problema de la "sobirania limitada".

5. El risc d'enfrontament directe entre les dos gran potències: La crisi del Caribe (1962).
6. La política exterior de les grans potències. Els Estats Units de Kennedy a Carter. La Unió Soviètica després de Krusçov. Bipolarisme militar vs. Multipolarisme polític?

- LA POLÍTICA INTERNACIONAL A L'ERA NUCLEAR

1. Club atòmic i bipolarisme. La limitació de l'armament nuclear. Prohibició parcial d'experiències nuclears i no proliferació d'armes nuclears. El Tractat de Moscú (1963). Els acords de 1968. No nuclearització i desnuclearització zonal: El Tractat de Washington sobre l'Antàrtic. Els projectes de zones desnuclearitzades (NFZ).
2. La limitació d'armament. El control de l'armament estratègic. SALT I, II, START. El control de l'armament convencional. MBFR. Les negociacions de Ginebra. "Euromíssils" i equilibri estratègic Est/Oest.

- LA CONSTRUCCIÓ D'EUROPA. SEGURETAT I COOPERACIÓ A EUROPA

1. L'espai polític europeu. L'europèisme. Institucions europees i política continental. Els processos d'integració econòmica: La Comunitat Econòmica Europea i el Consell d'Ajuda Mútua Econòmica.
2. La Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa. Les propostes i negociacions preliminars. La Conferència d'Hel sinki. L'Acta Final d'Helsinki (1975) i les noves relacions

internacionals. La Conferència de Belgrad. La Conferència de Madrid. Els problemes específics de la regió mediterrània. La Conferència sobre mesures de Confiança i Desarmament (Estocolm, 1984) i la continuació del procés CSCE.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- Pierre RENOUVIN. Historia de las Relaciones Internacionales. tomo II, vol. II. La crisis del siglo XX. Madrid. Aguilar, 1960. (reed. Madrid. Akal, 1983, 1.308 p.)
- J.B. DUROSELLE. Histoire diplomatique de 1919 à nos jours. Paris, Dalloz (7a. ed.) 1978, 935 p. (Hi ha traducció catalana. Barcelona. Edicions Universitàries de Catalunya, 1982, 2 vol.)
- Geoffrey BARRACLOUGH. Introducció a la Història Contemporània. Barcelona, Ed. 62, 1966, 282 p.
- René REMOND. Introduction a l'histoire de notre temps. 3. Le XXe. siècle de 1914 à nos jours. Paris. Seuil. 1974, 282 p.
- Manuel MEDINA. Las organizaciones internacionales. Madrid. Alianza-Universidad, 1976, 236 p.
- Pierre GEORGE. Panorama del Mundo Actual. Barcelona, Ariel, 2^a ed. 1976, 318 p.
- J.-B. DUROSELLE. Europa de 1815 a nuestros días. Vida política y relaciones internacionales. Barcelona, Labor., 1978, 330 p.
- Marcel RONCAYOLO. Histoire du monde contemporain. Paris, Bordas, 1973, 3 vols.
- Ramón TAMAMES. Estructura Económica Internacional. Madrid, Alianza Ed. 1970, 451 p.
- Lelio BASSO. Scienze Politiche 2 (Relazioni Internazionali) Milano, Feltrinelli, 1973, 520 p.

- Edmund Jan OSMANČZYK. Enciclopedia mundial de relaciones internacionales y Naciones Unidas. México, FCE, 1976, 1236 p.
- Carlos M. CIPOLLA. Historia Económica de Europa (6). Economías Contemporáneas (vol. I y II) Barcelona, Ariel, 1980.
- Philippe MOREAU DEFARGUES. Les relations internationales dans le monde d'aujourd'hui. Les derives de puissances. Paris, STH. 1981, 351 p.
- Tomás MESTRE VIVES. La política internacional como política de poder. Barcelona, Labor, 1979, 432 p.
- Massimo L. SALVADORI. Storia dell'età contemporanea dalla restaurazione all'eurocomunismo Torino, Loescher ed., 1976, 1422 p.
- Luigi BONANATE (ed.) Politica Internazionale, Firenze, La Nuova Italia, 1979, 488 p.
- André-Louis SANGUIN. Geografia Política, Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1981, 181 p.
- Pierre CELERIER. Géopolitique et Géostratégie. Paris, PUF, 1969, 127 p.
- Saul Bernard COHEN. Geografia y Política en un mundo dividido. Madrid, Eds. Ejército, 1980, 478 p.
- William M. ARKIN. Research Guide to Current Military and Strategic Affairs. Washington, Institute for Policy Studies, 1981, 232 p.
- Michael KIDRON/Ronald SEGAL. The State of the World Atlas, London, Pan Books, 1981.

Martin GILBERT. Recent History Atlas 1860 to 1960, London, Weidenfeld and Nicholson, 1978, 121 p.

RAMSES (Rapport annuel mondial sur le système économique et les stratégies), Paris, IFRI, (anual).

ATLASECO (aparició anual /setembre/), Paris, "Le Nouvel Observateur".

Calendario Atlante de Agostini (aparició anual) Novara, Istituto Geografico de Agostini.

L'ETAT DU MONDE. Annuaire économique et géopolitique mondial (sous la direction de François Gêze, Alfredo Valladao, Yves Lacoste) Paris, Maspero (anual).

Roberto MESA. La sociedad internacional Contemporánea. Documentos básicos. Madrid, Taurus, 1982, 2 vols.

J.A. CARRILLO SALCEDO. Textos básicos de Naciones Unidas. Madrid, Tecnos, (2a. ed) 1982, 495 págs.

Wolfgang BENZ / Hermann GRAML. El siglo XX. Problemas mundiales entre los dos bloques de poder. Madrid, Siglo XXI, 1982, 476 págs.

Yves LACOSTE. La géographie, ça sert d'abord à faire la guerre. Paris. Maspero, 2a. ed. 1982, 234 págs.

World Armaments and Disarmament. SIPRI Yearbook. (ANUAL) Londres, Taylor and Francis Ltd.

- Introducción a la Teoría de la Política Internacional.
La Política Internacional Contemporánea.

Marcel MERLE. Sociología de las Relaciones Internacionales. Madrid, Alianza Ed. 1978, 461 p.

Roberto MESA. Teoría y Práctica de las Relaciones Internacionales. Madrid, Taurus, 1977, 268 (hi ha 2a. ed. ampliada).

Manuel MEDINA. Teoría de las Relaciones Internacionales. Madrid, Seminarios y Ediciones, 1973, 212 p.

Umberto GORI et al. Relazioni Internazionali. Metodi e tecniche di analisi. Milano, Etas Kompass, 2a. ed.mar.1974, 332 p.

Pierre RENOUVIN - Jean B. DUROSELLE. Introducción a la Política Internacional. Madrid, Rialp, 1968, 593 p.

Manuel MEDINA. Teoría y formación de la Sociedad Internacional. Madrid, Tecnos, 1983. 624 págs.

Stanley H. HOFFMANN. Teorías Contemporáneas sobre las Relaciones Internacionales. Madrid. Tecnos, 1979, 351 págs.

P.A. REYNOLDS. Introducción al Estudio de las Relaciones Internacionales. Madrid. Tecnos, 1977, 278 págs.

Hans J. MORGENTHAU. Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace. New York, Knopf, 1978.

Jean-Baptiste DUROSELLE. Tout empire périra. Une vision théorique des relations internationales. Paris, Sorbonne, 1981, 357 p.

- Conflictes Inter-Imperialistes i recurs a la guerra generalitzada

El sistema de Versalles, intent de construcció d'un sistema internacional

Pierre RENOUVIN. Le Fraité de Versailles. Paris, Flammarion, 1969, 141 p.

Wolfgang J. MOMMSEN. La época del imperialismo. Europa 1885-1918 México. Siglo XXI, 4^a ed. 1977, 359 p.

George LICHTHEIM. El Imperialismo. Madrid. Alianza Ed. 1972. 199 p.

Marc FERRO. La Gran Guerra. 1914/1918. Madrid, Alianza Ed. 1970.

GERBET/GHEBALI/MOUTON. Les Palais de la Paix. Société des Nations, et Organisation des Nations Unies. Paris, Eds. Richelieu, 1973, 415 p.

F.P. WALTERS. Historia de la Sociedad de Naciones. Madrid. Tecnos, 1971, 797 p.

Pierre RENOUVIN. La primera guerra mundial. Vilassar, Oikos-Tau, 1972, 123 págs.

Michel LAUNAY. Versailles, une paix baclée? Le XXème siècle est mal parti. Bruselles. Ed. Complexe, 1981, 188 págs.

- Crisi econòmica i Desequilibri internacional
L'ascens dels feixismes

Elizabeth WISKEMANN. La Europa de los Dictadores 1919-1945. Mé-
xico. Siglo XXI. 1979, 341 p.

William L. SHIRER. Le troisième Reich des origines à la chute.
Paris, Stock., 1969, 2 vols.

John Kenneth GALBRAIT. El crac del 29. Esplugues, Ariel, 1975,
277 págs.

- La segona guerra mundial
La postguerra

André LATREILLE. La Segunda guerra mundial 1939-1945. Madrid.
Guadarrama, 1968, 2 vols.

Peter CALVOCORESSI - Guy WINT. Guerra Total. Madrid. Alianza
Univ. 1979, 2 vols.

Alfred GROSSER. L'Allemagne de notre temps. Paris. Fayard.
1970.

André FONTAINE. Histoire de la guerre froide. Paris. Fayard,
1967, 2 vols. (hi ha trad. espanyola. Ed. Luis de Caralt.
Barcelona).

Diane Shaver CLEMENS. Yalta, Oxford, Univ. Press. 1970.

John LEWIS GADDIS. The United States and the Origins of the Cold
War 1941-1947. New York, Columbia Univ, Press. 1972.
396 p.

Henri MICHEL. La segona guerra mundial. Vilassar, Oikos-Tau
1972, 123 págs.

- El Sistema de Naciones Unidas, un nou ordre internacional

Manuel MEDINA. La Organización de las Naciones Unidas. Madrid, Tecnos, 2a. ed. 1974, 222 pág.

Elisa PEREZ VERA. Naciones Unidas y los principios de la coexistencia pacífica. Madrid, Tecnos, 1973, 169 pág.

Victoria ABELLAN HONRUBIA. El sistema financiero de las Naciones Unidas. Madrid, Tecnos, 1973, 127 pág.

GERBERT/GHEBALI/MOUTON. op. cit.

André FONTAINE, op. cit.

- La guerra freda

François FEIJO. Historia de las Democracias Populares. Barcelona, Martínez Roca, 1971, 2 vol.

Claude DELMAS. L'OTAN. PUF. Cel. ¿Que-sais-je? nº 865. París, 1975, 128 pág.

D. HOROWITZ. Estados Unidos frente a la revolución mundial (de Yalta al Vietnam). Barcelona. Ed. Cultura Popular, 1968, 510 p.

Franco CATALANO. Europa e Stati Unite negli anni della guerra freda. Economia e politica 1944-1956. Milano, ILI, 1972 446 p.

Claude DELMAS. Armements nucleaires et guerra froide. París, Flammasion, 1971.

OTAN. Documentation. Brusel.les, OTAN Service de l'Information, 1976, 412 p.

OTAN. Manual de l'OTAN. Brusel.les, Service de l'Information, 1978, 84 p.

Ester BARBE. España y la OTAN. La problemática europea en materia de seguridad. Barcelona, Laia, 1981, 215 p.

René-Jean DUPUY/Mario BETTATI. Le Pacte de Varsovie. París. A. Lolin, 1969, 96 p.

Cristoph BERTRAM. La Menace Soviétique (ed. inglesa, 1980), París, Berger-Leurault, 1982, 208 p.

- Descolonització, Independència i No-Aliniament

Joseph KI-ZERBO. Historia del Africa Negra, vol. II. Madrid, Alianza Editorial, 1980.

Roland OLIVER/J.D. FAGE. Breu Història d'Àfrica. Barcelona. Edicions 62, 1965, 337 p.

Paul BAIROCH. El tercer mundo en la encrucijada. Madrid, Alianza Editorial. Colec. Bolsillo nº 473.

Enrique RUIZ GARCIA. Subdesarrollo y liberación. Madrid, Alianza Editorial. Colec. Bolsillo nº 433.

Afrique-Asie, nº 194-195, 1979.

Eugène BERG. Non Alignement et Nouvel Ordre Mondial. París, PUF, 1980.

- La coexistència pacífica

La política internacional a l'era nuclear

Ph. BRETTON/J.P. CHAUDET. La coexistence pacifique. Paris. Armand Colin. 1971, 327.

Raymond ARON. La República Imperial. Los Estados Unidos en el Mundo 1945-1972. Madrid. Alianza Ed.

EMA. La carrera de armamentos. Barcelona. Noguer, 1977, 234 p.

Zbigniew BRZEZINSKI. La era tecnocrónica. Buenos Aires, Paidós, 1979, 461 p.

GROSSER, Alfred. Les Occidentaux. Paris. Fayard. 1978. 438 p.

Henry A. KISSINGER. Política exterior americana. Plaza y Janés. Col. Rotativa. Barcelona. 1976. 155 p.

Juan P. PRATS. La guerra y el desarme. Barcelona. Salvat, col. Grandes Temas nº48. 1973. 143 p.

Willy BRANDT. Memorias políticas 1960/1975. Barcelona. Dopesa. 1976. 2 vol.

Claude DELMAS. Corée 1950. Paroxysme de la guerre Froide. Brusel les. Ed. Complexe 1982, 191 págs.

Pierre MILZA. Le nouveau désordre mondial. París, Flammarion, 1983, 336 págs.

Francisco L. de SEPULVEDA. Crisis y amenaza nuclear. Barcelona, Planeta/IEC, 1982, 236 págs.

Jacques SOPPELSA. Géographie des armements. París, Masson, 1980, 277 págs.

Anibal ROMERO. Estrategia y política nuclear. Madrid. Tecnos, 1979, 302 págs.

André FONTAINE. Un seul lit pour deux rêves. Histoire de la "détente". 1962-1981. París, Fayard, 1982, 538 págs.

André FONTAINE. Le dernier quart du siècle. París, Fayard, 1976, 268 págs.

Herman KAHN. On Escalation. Metaphors and scenarios, 1975 (trad. francesa. París, Calmann-Lévy, 1966. 362 págs.)

Dieter S. LUTZ. La guerre mondiale malgré nous? La controverse des euromissiles. París. La Decouverte-Maspero, 1983 319 págs.

- La construcció d'Europa.

Seguretat i Cooperació a Europa

Rudolf BYSTRICKY. Le droit de l'intégration économique socialiste. Ginebra, Institute Universitaire de Hautes Etudes Internationales, 1979, 471 págs.

Giovanni GRAZIANI. Comencon: domination et dependances. París, Maspero, 1982, 204 p.

- Charles ZORGBIBE. La construction politique de l'Europe. París P.U.F. 1978, 189 págs.
- Manuel MEDINA. La Comunidad Europea y sus principios constitucionales. Madrid, Tecnos, 1974. 230 págs.
- Jacques BOURRINET/Maurice TORRELLI. Les relations extérieures de la Communauté économique européenne. París, P.U.F. 1980, 126 págs.
- Charles ZORGBIBE. L'insecurité européenne. París. PUF, Col. ¿Que-sais-je? nº 1572. 1974. 127 p.
- Javier RUPEREZ. Europa, entre el miedo y la esperanza. Madrid. EDICUSA. 1976. 301 p.
- Patrick WAJSMAN. L'illusion de la Détente. París, PUF, 1977, 288 p.
- Pierre LELLOUCHE. La sécurité de l'Europe dans les années 80. París, IFRI, 1980, 415 p.
- Jorge FUENTES. La línea de la distensión. Madrid, autor, 1980. 270 p.
- Henry KISSINGER. ¿Crisis de la seguridad europea? Los problemas de la Alianza Atlántica. Barcelona, DOPESA, 1973, 270 p.
- Aleth MANIN. La Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe. París, La Documentation Française, 1976, 80 p. (Notes et Etudes Documentaires, nº 4271-4272).